

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, કર્ણાટક-૩

વિ.

કર્ણાટક સ્ટેટ કોઓપરેટિવ એપેક્સ બેંક

ઓગસ્ટ ૨૨, ૨૦૦૧

[એસ.પી. ભરૂયા, વાય.કે. સભરવાલ અને અશોક ભાન, ન્યાયમૂર્તિઓ.]

ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧: કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧)

આકારણીપાત્ર-કો-ઓપરેટિવ બેંક-ભંડોળનો એક ભાગ સ્ટેટ બેંક અથવા રિઝર્વ બેંક પાસે મૂકવાની અનિવાર્ય આવશ્યકતા-આ રીતે મૂકવામાં આવેલા ભંડોળમાંથી મેળવેલી આવક-ઠેરવવામાં આવેલ કે, આવી આવક એ આકારણીપાત્રના વ્યવસાયમાંથી મેળવેલી આવક છે-આકારણીપાત્રએ તેના પર કર ચૂકવવાની જરૂર નથી-કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈ

તેને માત્ર કાર્યકારી અથવા ફરતા મૂડીમાંથી મેળવેલી આવક માટે લાગુ કરતી નથી.

આ અપીલો મહેસૂલ પક્ષ દ્વારા પસંદ કરવામાં આવી છે. આ અપીલોમાં પ્રશ્ન એ છે કે શું, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ એવું ઠેરવવામાં કાયદામાં યોગ્ય હતી કે અનામત ભંડોળમાંથી કરવામાં આવેલા રોકાણમાંથી ઉદ્ભવતી પ્રતિવાદી-કોઓપરેટિવ બેંકની વ્યાજની આવક ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) હેઠળ મુક્ત છે?

અપીલ નામંજૂર કરતા, કોર્ટે ઠેરવેલ કે :

આકારણીપાત્ર-કોઓપરેટિવ બેંકને તેના બેંકિંગ વ્યવસાયને ચાલુ રાખવા સક્ષમ બનાવવા માટે તેના ભંડોળનો એક ભાગ સ્ટેટ બેંક અથવા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા પાસે મૂકવો જરૂરી છે. આ આવું હોવાથી, આ રીતે મૂકવામાં આવેલા ભંડોળમાંથી મેળવેલી કોઈપણ આવક તેના દ્વારા ચલાવવામાં આવતા વ્યવસાયમાંથી ઉદ્ભવે છે અને આકારણીપાત્રએ કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) ના કારણોસર તેના પર ઇન્કમ ટેક્સ ચૂકવવાનો રહેતો નથી. બેંકિંગ વ્યવસાય ચાલુ રાખવાના હેતુઓ માટે આવા ભંડોળની પ્લેસમેન્ટ અનિવાર્ય હોવાથી, તેમાંથી મેળવેલી આવક આકારણીપાત્રના વ્યવસાયમાંથી આવક હશે. કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) ની શબ્દાવલીમાં એવું કંઈ નથી જે તેને માત્ર કાર્યકારી અથવા ફરતા મૂડીમાંથી મેળવેલી આવક માટે લાગુ કરે. [૩૮-સી-ઈ]

એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ, જબલપુર વિ. એડિશનલ કમિશનર
ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ મધ્ય પ્રદેશ, ભોપાલ, [૧૯૯૬] ૨ એસ.સી.સી. ૫૪૧, ૨૬
કરવામાં આવેલ.

કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, બેંગલોર વિ. બેંગલોર ડિસ્ટ્રિક્ટ
કોઓપરેટિવ સેન્ટ્રલ બેંક લિ., [૧૯૯૮] ૬ એસ.સી.સી. ૧૨૯, સમજાવવામાં
આવેલ.

સિવિલ અપેલેટ અધિકારક્ષેત્ર : સિવિલ અપીલ નં. ૪૬૪૬-
૪૬૪૮/૨૦૦૦.

કર્ણાટક હાઇકોર્ટના આઈ.ટી.આર.સી. નં. ૮૭૬-૮૭૮/૧૯૯૮ માં
પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૨.૦૧.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા માટે હરીશ એન. સાલ્વે, સોલિસિટર જનરલ, સંજીવ સેન,
બી.વી. બલરામ દાસ અને સુશ્રી સુષ્મા સૂરી.

પ્રતિવાદી માટે સુશ્રી આશા ગોપાલન નાયર.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ભરૂયા દ્વારા આપવામાં આવેલ.

ભરૂયા, ન્યાયમૂર્તિ. આ અપીલો એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ,
જબલપુર વિ. એડિશનલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, મધ્ય પ્રદેશ, ભોપાલ,
[૧૯૯૬] ૨ એસ.સી.સી. ૫૪૧ અને કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, બેંગલોર વિ.

બેંગલોર ડિસ્ટ્રિક્ટ કોઓપરેટિવ સેન્ટ્રલ બેંક લિમિટેડ, [૧૯૯૮] ૬ એસ.સી.સી. ૧૨૯ માં (આ કોર્ટના બે વિદ્વાન ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્યના) બે ચુકાદાઓ વચ્ચેના સ્પષ્ટ વિરોધાભાસને ધ્યાનમાં રાખીને, ત્રણ વિદ્વાન ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્યને મોકલવામાં આવી છે.

અપીલમાં પ્રશ્ન એ છે કે ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦(૧) શું હતી અને હવે કલમ ૮૦-પી છે, જે આ પ્રમાણે છે:

"૮૦-પી. (૧) જ્યાં, કોઓપરેટિવ સોસાયટી હોય તેવા આકારણીપાત્રના કિસ્સામાં, કુલ આવકમાં પેટા-કલમ (૨) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ આવકનો સમાવેશ થાય છે, ત્યાં આકારણીપાત્રની કુલ આવકની ગણતરી કરતી વખતે, આ કલમની જોગવાઈઓ અનુસાર અને તેને આધીન, પેટા-કલમ (૨) માં ઉલ્લેખિત રકમ બાદ કરવામાં આવશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત રકમ નીચે મુજબ હશે, એટલે કે :

(એ) કોઓપરેટિવ સોસાયટીના કિસ્સામાં-

(૧) બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવો અથવા તેના સભ્યોને ક્રેડિટ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી, અથવા

(૨)-(૭) આવી કોઈપણ એક અથવા વધુ પ્રવૃત્તિઓને આભારી વ્યવસાયના નફા અને લાભની સંપૂર્ણ રકમ :

અપીલમાં પ્રશ્ન આ પ્રમાણે છે :

"શું, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ એવું ઠેરવવામાં કાયદામાં યોગ્ય હતી કે અનામત ભંડોળમાંથી કરવામાં આવેલા રોકાણમાંથી ઉદ્ભવતી વ્યાજની આવક ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૮૦-પી (૨) (એ) (૧) હેઠળ મુક્ત છે ?"

એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના કેસમાં, આ કોર્ટે મધ્ય પ્રદેશ સરકારની સૂચનાઓની નોંધ લીધી જેમાં એપેક્સ બેંકોના અનામત ભંડોળના રોકાણની આવશ્યકતા હતી અને અવલોકન કર્યું કે, તેના કારણોસર અનામત ભંડોળના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ કાર્યકારી મૂડી તરીકે કરી શકાશે નહીં અથવા રજીસ્ટ્રારની પરવાનગી સિવાય અનામત ભંડોળની થાપણોનો કોઈપણ ભાગ ગુકસાનને પહોંચી વળવા અથવા વાઈબિંગ અપના સમયે પાછો ખેંચી શકાશે નહીં અને અન્યથા નહીં. સંજોગોમાં, મહેસૂલ પક્ષે દલીલ કરી હતી કે અનામત ભંડોળને લગતી સિક્યોરિટીઝને ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૮૧ હેઠળ મુક્ત માટે પાત્ર થવા માટે બેંકની ફરતી અથવા કાર્યકારી મૂડી અથવા તેના સ્ટોક-ઈન-ટ્રેડ તરીકે ક્યારેય ગણી શકાય નહીં. કોર્ટે નોંધ્યું કે કોઓપરેટિવ બેંક કાયદેસર રીતે કેટલીક સરકારી સિક્યોરિટીઝ સ્ટેટ બેંક અથવા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા પાસે મૂકવા માટે બંધાયેલી હતી અને આ સિક્યોરિટીઝ બેંક દ્વારા તેની ઈચ્છા મુજબ પાછી ખેંચી શકાતી ન હતી અને ઉપર જણાવેલ કેટલાક સંજોગોમાં જ પાછી ખેંચી શકાતી હતી. કોર્ટે કહ્યું, તેથી, એ સમજવું મુશ્કેલ હતું કે અનામત

ભંડોળને લગતી આવી સરકારી સિક્યોરિટીઝને બેંકનો સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ અથવા ફરતી મૂડી કેવી રીતે ગણી શકાય. બેંકિંગની ભાષામાં એવું સમજવામાં આવતું હતું કે ફરતી મૂડી એ છે જે નફો કમાવવા માટે ચલણમાં મૂકવામાં આવે છે અથવા ફેરવવામાં આવે છે. અનામત ભંડોળમાંથી આવતી સરકારી સિક્યોરિટીઝ, જેને સરળતાથી રોકડમાં રૂપાંતરિત કરી શકાતી ન હતી અને જેનો ઉપયોગ માત્ર ત્યારે જ થઈ શકે છે જ્યારે ઉદ્દેશિત આકસ્મિક પરિસ્થિતિઓ ઉભી થાય, તેને ફરતી મૂડી અથવા સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ ગણી શકાય નહીં. કોર્ટ, તેથી, પ્રથમ સિદ્ધાંતોના આધારે નિષ્કર્ષ પર આવી કે સ્ટેટ બેંક અથવા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા પાસે મૂકવામાં આવેલી સરકારી સિક્યોરિટીઝ પરનું વ્યાજ ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૮૧ (હવે, કલમ ૮૦-પી) હેઠળ મુક્તિ માટે પાત્ર ઠરશે નહીં. આવા રોકાણને બેંકિંગ પ્રવૃત્તિનો આવશ્યક ભાગ ગણી શકાય નહીં કારણ કે તે સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ અથવા કાર્યકારી અથવા ફરતી મૂડીનો ભાગ નથી.

બે વિદ્વાન ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચ સમક્ષ આ ચુકાદાને ટાંકવામાં આવ્યો હતો જેણે બેંગલોર ડિસ્ટ્રિક્ટ કોઓપરેટિવ સેન્ટ્રલ બેંક લિમિટેડના કેસનો નિર્ણય કર્યો હતો. તેને તેની પોતાની હકીકતો પર આપવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવતું હતું અને ટ્રિબ્યુનલના તારણને ધ્યાનમાં રાખીને કે પ્રશ્નમાં રહેલી આવક તે આકારણીપાત્રના વ્યવસાયને આભારી હતી તે ધ્યાનમાં રાખીને બેંગલોર ડિસ્ટ્રિક્ટ કોઓપરેટિવ સેન્ટ્રલ બેંક લિમિટેડના કેસને લાગુ પડતો ન હતો. કોર્ટે બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટ, કર્ણાટક કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ અને કર્ણાટક કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ નિયમોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો, જે દર્શાવે છે કે

આકારણીપાત્ર દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણો કાનૂની જોગવાઈઓના પાલનમાં અને બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવા માટે હતા. તેઓ જરૂરી હતા અને, પરિણામે, તેઓ કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) ના વ્યાપમાં આવતી આકારણીપાત્રની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓનો ભાગ હતા.

અમે બેંગલોર ડિસ્ટ્રિક્ટ કોઓપરેટિવ સેન્ટ્રલ બેંક લિમિટેડ કેસનો નિર્ણય કરનાર બેન્ચના તારણ સાથે સહમત નથી કે એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના કેસમાં નિર્ણય તેની પોતાની હકીકતો પર આપવામાં આવ્યો હતો. પાછળનો નિર્ણય સ્પષ્ટપણે કારણસરનો નિર્ણય હતો.

પ્રશ્ન એ છે કે શું અમે એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના તર્ક સાથે સહમત છીએ. તેમાં કોઈ શંકા નથી, અને તે વિવાદિત નથી કે, આકારણીપાત્ર-કોઓપરેટિવ બેંકને તેના બેંકિંગ વ્યવસાયને ચાલુ રાખવા સક્ષમ બનાવવા માટે તેના ભંડોળનો એક ભાગ સ્ટેટ બેંક અથવા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા પાસે મૂકવો જરૂરી છે. આ આવું હોવાથી, આ રીતે મૂકવામાં આવેલા ભંડોળમાંથી મેળવેલી કોઈપણ આવક તેના દ્વારા ચલાવવામાં આવતા વ્યવસાયમાંથી ઉદ્ભવે છે અને આકારણીપાત્રએ કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) ના કારણોસર તેના પર ઇન્કમ ટેક્સ ચૂકવવાનો રહેતો નથી. બેંકિંગ વ્યવસાય ચાલુ રાખવાના હેતુઓ માટે આવા ભંડોળની પ્લેસમેન્ટ અનિવાર્ય હોવાથી, તેમાંથી મેળવેલી આવક આકારણીપાત્રના વ્યવસાયમાંથી આવક હશે. અમે એવો મત લેવા માટે અસમર્થ છીએ જે એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ કેસનો નિર્ણય કરનાર બેન્ચને

યોગ્ય લાગ્યો હતો કે માત્ર ફરતા અથવા કાર્યકારી મૂડીમાંથી મેળવેલી આવક કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(૧) હેઠળ આવશે. તે જોગવાઈની શબ્દાવલીમાં એવું કંઈ નથી જે તેને માત્ર કાર્યકારી અથવા ફરતા મૂડીમાંથી મેળવેલી આવક માટે લાગુ કરે.

પૂર્વધારણાઓમાં, અમે એવો મત લઈએ છીએ કે એમ.પી. કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના કેસમાં આ કોર્ટનો નિર્ણય યોગ્ય કાયદો સ્થાપિત કરતો નથી અને કાયદો તેવો છે જેવો અમે ઉપર જણાવ્યો છે. પ્રશ્નનો, તે મુજબ, હકારાત્મકમાં અને આકારણીપાત્રની તરફેણમાં જવાબ આપવામાં આવે છે.

સિવિલ અપીલો નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

ટી.એન.એ. અપીલો નામંજૂર કરવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.